

DOI 10.51558/2490-3647.2021.6.4.171

UDK 930.25

Primljeno: 29. 08. 2021.

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

Miljan Gogić

ISPRAVA OD 10. OKTOBRA 1365. GODINE O USTUPANJU BENEDIKTINSKOG SAMOSTANA REDOVNICAMA SV. KLARE U KOTORU*

U radu se iznosi sadržina isprave od 10. oktobra 1365. godine kojom je kotorska komuna, uz posredovanje pape Urbana V, pripadnicama redovnica Sv. Klare ustupila nekadašnji benediktinski samostan. Analiziraju se prihodi koji su tom prilikom dodijeljeni redovnicama Sv. Klare. U pitanju su bili prihodi od carine ribarnice, mesnice i trošarine na vino. Iz sačuvane građe iz sredine i kraja XV. vijeka daju se određeni podaci o sudbini nekih od navedenih prihoda.

Ključne riječi: franjevci; Sv. Klara; samostan; Kotor; Petrus Baduario

POČECI FRANJEVACA U KOTORU

Formiranje franjevačkog monaškog reda u Kotoru vezuje se za drugu polovinu XIII vijeka.¹ Prvo indirektno prisustvo franjevacu u kotorskoj sredini potvrđuje bula pape Aleksandra IV iz 1256. godine u kojoj se on obraća vjerskim starješinama dalmatinskih i zetskih crkvenih središta, uključujući tu i kotorskog episkopa.² Direktni

---

* Rad je nastao kao rezultat aktivnosti na realizaciji naučnog projekta „Clio MAP-Crna Gora na političkoj i kulturnoj mapi Evrope“ koji finansira Ministarstvo nauke Crne Gore.

¹ O djelovanju pripadnika franjevačkog monaškog reda na prostoru Boke Kotorske i ostalih oblasti zetskog primorja u srednjem vijeku postoji veoma obimna literature. Navešćemo najvažniju, a neka se djelimično odnosi na navedeni prostor: Fabianich (1863); Stjepčević (1940, preštampano u: *Arhivska istraživanja Boke Kotorske*, Perast 2002, 11-105); Gugić (1977: 95-114); Škunca (19999; Sopta (2003: 305-322); Živković (2004: 67-85); Blehova Čelebić (2006); Živković (2010).

pomeni franjevacu u Kotoru potiču iz sredine sedme decenije XIII. vijeka. U ispravi od 15. septembra 1265. godine, sastavljenoj u Dubrovniku, zabilježeno je da su sinovi Draga de Sklepo, poklonili franjevcima kuću u Kotoru (Stjepčević 1938: 70; Živković 2004: 71; Blehova Čelebić 2006: 133-134, 449-450).³ Kraj XIII vijeka jeste doba kada se može govoriti o daljem učvršćivanju zajednica franjevačkog monaškog reda na području zetskog primorja. U okviru izlaganja o kraljici Jeleni Anžuskoj i njenom ktiitorstvu pisci crkvene istorije Ilirika saopštavaju da je na prostoru Gurdića 1288. godine sagrađen samostan sa crkvom posvećenom Sv. Franji (Farlati, Coleti 1800: 440; Stjepčević 1938: 70; Sopta 2003: 309; Blehova Čelebić 2006: 134).⁴ Pored njega u srednjem vijeku franjevački samostani u Kotoru bili su Sv. Marija i Lucija, Sv. Duh, Sv. Bernardin na Puču, Sv. Nikola i ženski samostan Sv. Klare, o kojem će biti riječi u nastavku (Sopta 2003: 308-310).

Tokom prve polovine XIV vijeka, kao ženski franjevački monaški red u Kotoru djelovao je i red klarisa, sledbenica Sv. Klare.⁵ Prvi pomeni pripadnica ovog monaškog reda u Kotoru mogu se pouzdano vezati za četvrtu deceniju XIV. vijeka. U okviru izlaganja o kotorskom episkopu Tomi (1334-1343) autori djela *Illyricum sacrum* donose tekst XVIII glave štampanog izdanja Kotorskog statuta iz 1616. godine. Ta zakonska odredba odnosi se na izbor dvojice prokuratora kotorskih samostana. U njoj, između ostalog stoji i sljedeće: "...*ut est Monasterii S. Georgii de Gulpho, Monasterii poncellarum, sive Sanctae Clarae de Catharo, et Monasterii S. Petri de Surana, et omnia alia monasteria, quae pertinent ad nostrum Communitatem etc.*" [Statuta civitatis Cathari 1616: 11, 12 (Cap. XVIII); Farlati, Coleti 1800: 446; Živković 2009: 98].⁶ Iz ove statutarne odredbe može se vidjeti da se tokom prve polovine XIV vijeka izbor prokuratora kotorskih samostana, uključujući tu i samostan Sv. Klare, nalazio u rukama kotorskih komunalnih organa.

---

² Tom bulom papa je crkvenim vlastima dao upustvo kako da se ponašaju prema franjevcima i ne stvaraju im teškoće u djelovanju (Fabianich 1863: 413, 414 (IV); Živković 2010: 154, 155).

³ O prisustvu franjevacu u Kotoru tokom sedme decenije XIII stoljeća svjedoči i podatak da je 1268. godine papa Kliment IV imenovao Toma Bisilijevog Kotoranina za prokuratora i sindika provincije Sklavonije (Lupis 2012: 11).

⁴ Po kazivanju pisaca crkvene istorije Ilirika kraljica Jelena Anžuska iste godine (1288) kada i u Kotoru, sagrađila je franjevačke manastire u Baru, Skadru i Ulcinju (Farlati, Coleti 1817: 12, 13, 44, 59, 188, 309; Subotić 1958: 138-140; Živković 2003: 71, 72; Blehova Čelebić 2006: 134).

⁵ O ovom redu: Blehova Čelebić (2002: 242), McNamara (1998) Mueller (2006), Bartoli (2009).

⁶ V. Živković, povodeći se za izdanjem ove isprave u jednoj ediciji (Monumenta Montenegrina VI 2001: 162, 163), saopštava da je isprava donesena u doba episkopa Rajmonda Agoutija (1331-1334). Ova odredba nalazi se među prvim statutarim odredbama, koje se odnose na izbor pojedinih gradskih komunalnih činovnika i ne sadrže datum donošenja. Te odredbe Kotorskog statuta obično se u nauci smatraju najstarijim dijelom redakcije Statuta iz prvih decenija XIV. vijeka.

Kada je u pitanju mjesto gdje se nalazio samostan Sv. Klare koja se pominje u odredbi, iznijeto je mišljenje da se on nalazio izvan grada Kotora (Živković 2009: 98). Možda bi se prema pitanju položaja ovog djevojačkog samostana (*poncellarum monasterii*) mogla iznijeti nešto drukčija pretpostavka, koja proizilazi iz sadržaja navedene statutarne odredbe. Crkve i samostani u njoj nabrojani su uz precizno navođenje mjesta, odnosno prostora gdje su se nalazili. Za samostan Sv. Đorđa kaže se da je u Zalivu, za samostan Sv. Klare stoji da je u Kotoru, dok se za samostan Sv. Petra navodi da je na Šuranju. Ostale crkve nijesu poimence nabrojane, ali se kaže da su se one nalazile na teritoriji “naše komune”. Za samostan Sv. Klare decidno se kaže da je *in Cataro*, što bi se, uzimajući način navođenja položaja ostalih sakralnih objekata u odredbi, čini se, najprije moglo protumačiti da je on bio u Kotoru, unutar gradskih zidina, kao dijela njihove komune. Djelovi te komune bili su prostor Zaliva gdje se nalazio samostan Sv. Đorđa, zatim područje Šuranja, koje se sa južne strane naslanja na kotorske zidine, gdje se nalazio samostan Sv. Petra, sâm grad Kotor unutar gradskih bedema, kao i mjesta gdje su bili drugi samostani koji u odredbi nijesu pomenuti.⁷

DODJELJIVANJE NEKADAŠNJEG BENEDIKTINSKOG SAMOSTANA KLARISAMA (1364-1365)

Nastojanje kotorske zajednice, njenih komunalnih organa, ali i pojedinaca, da poprave status franjevacu i klarisa sredinom XIV vijeka doprinijelo je poboljšanju uslova koji su se ticali njihovog položaja i djelovanja u Kotoru. Poznato je da je u januaru 1352. godine Belča, žena Tripa Buće, sa sinovima Pavlom i Dživom dodijelila određene nekretnine kapeli crkve Sv. Franje koja se nalazila u Kotoru (Arhiv HAZU, *I. d 54.*, sv. I; Gogić 2020: 21-29).

U nemirnim vremenima sedme decenije XIV vijeka, kada je politički položaj Kotora bio izuzetno složen, došlo je do poboljšanja uslova za djelovanje klarisa u kotorskoj komuni. Naime, papa Urban V, na molbu kotorske opštine 11. decembra 1364. godine zatražio je od kotorskog episkopa Dujma II (1352-1368) da o trošku grada obezbijedi samostan za opaticu i trideset redovnica. To je trebalo učiniti tako što će se obnoviti stari ženski benediktinski samostan koji je bio napušten i porušen. Kotorska opština obećala je da će obnoviti nekadašnji benediktinski samostan sa crkvom ili molionicom i sagraditi oratorijum, zvonik i sve neophodne objekte za opaticu i trideset sestara. Koterski episkop imao je obavezu da se stara o tim

⁷ O samostanu Sv. Petra na Šuranju: Stjepčević (1940: 71), Mitrović (2015: 74-76).

aktivnostima i da jednu od redovnica postavi za opaticu koja bi upravljala samostanom [Farlati, Coleti 1800: 451; Eubel 1902: 381 (№ 926); Smičiklas 1915: 407-408 (№ 297); *Annales Minorum* 1733: 179-180 (№ XIV); Ostojić 1964: 506-507; Blehova Čelebić 2006: 111; Živković 2009: 98-99; Mitrović 2015: 170; Tolić 2016: 128-129]. Kao što ćemo vidjeti, te aktivnosti uslijedile su veoma brzo nakon ovog papinog pisma.

Prisustvo benediktinaca na prostoru zetskog primorja i njegovih gradova može se pratiti još od IX vijeka kada počinje osnivanje benediktinskih zajednica u tim krajevima. Na području Boke Kotorske njihove zajednice bile su brojne.⁸ Kada je riječ o pomenutom benediktinskom samostanu sa crkvom, koja je 1365. godine dodijeljena klarisama, pitanje njegove identifikacije u nauci nije do kraja razriješeno, ne zna se pouzdano kome je samostanska crkva bila posvećena (detaljno: Ostojić 1964: 506-507; Milanović 2003: 301). Osim njega u Kotoru se pominju još dva ženska benediktinska samostana. U kancelarijsko-notarskim spisima prve polovine XIV vijeka pominju se *moniales sancti Benedeti* i njihova opatica Rada [Mayer 1950: 415, 416, (№ 1241), 423 (№ 1270); Mayer 1980: 46, 47 (№ 187), 393 (№ 1578); Milanović 2003: 301; Mitrović 2015: 168-171].⁹ U Kotoru je postojao i ženski samostan sv. Martina koji je sredinom XIV vijeka bio zapušten i napušten, pošto su redovnice koje su boravile u njemu umrle od kuge (Ostojić 1964: 507-508; Milanović 2003: 301; Mitrović 2015: 171-172).

Poslije papinog pisma od 11. decembra 1364. godine uslijedila je obnova nekadašnjeg benediktinskog samostana. Taj čin do sada je bio poznat iz navoda koji, u nastavku pomenutog kazivanja o klarisama u Kotoru, donose pisci crkvene istorije Ilirika. U izvodu isprave predstavnici komunalnih organa saopštavaju, uz pozivanje na pismo pape Urbana V, da je komuna za potrebe klarisa sagradila samostan Sv. Klare. Određeno je da se na njegovom čelu nalazi opatica *Domina Clara de Foro Iulio*. (Farlati, Coleti 1800: 451; Živković 2009: 99).

U rukopisnom zborniku *II b 21*, koji se nalazi u Rukopisnom odjeljenju Arhiva HAZU u Zagrebu nalazi se cjelokupan tekst prepisa darovnice date samostanu Sv. Klare u Kotoru, čiji navedeni dio donose Danielle Farlati i Iacopo Coleti. Isprava je sastavljena 10. oktobra 1365. godine. To znači da se, nakon papskog pisma sa početka

---

⁸ O benediktinskom redu na prostoru zetskog primorja postoji veoma obimna literatura. Ovdje ćemo navesti najznačajniju: Butorac (1928), Stjepčević (1930), Stjepčević (1934), Stjepčević (1934a), Stjepčević (1941 = Stjepčević 1999), Ostojić (1964: 486-508), Milanović (2003: 291-303), Mitrović (2015), Galović, Trogljić (2018).

⁹ Autorka poistovjećuje ovaj samostan sa onim kojeg je papa Urban V 1364. godine ustupio klarisama.

decembra 1364. godine, kojim se tražilo obnavljanje nekadašnjeg benediktinskog samostana, pristupilo njegovoj intenzivnoj obnovi i vjerovatno izgradnji ostalih pratećih objekata, te da su tê aktivnosti završene za nekih desetak mjeseci. U prilici smo ovdje da iznesemo i analiziramo cjelokupan sadržaj tada dodijeljenih prihoda samostana Sv. Klare u Kotoru. U pitanju je darovnica koja je obuhvata čin obnove samostana, njegovog dodjeljivanja klarisama kao i propisivanje prihoda koji su tom prilikom ustupljeni samostanu Sv. Klare.

Na početku isprave stoji da je čin darivanja izvršen u prisustvu gradskog kneza Petra Baduaria, zatim sudija, vijećnika i pripadnika cjelokupne kotorske zajednice. U nastavku se iznose motivi koji su kotorsku komunu podstakli na taj čin. Zatim se navodi već poznati dio isprave u kojem se saopštava da je od priloga vjernika sagrađen manastir pripadnicama reda Sv. Klare, što je i traženo u pismu pape Urbana V. Istim tim pismom, kako je već kazano, zahtijevano je da se na čelo samostana postavi opatica. Za prvu opaticu određena je *Clara de Foroiulio*. U nastavku isprave, a što je do sada bilo malo poznato, navode se prihodi koji se tom prilikom ustupaju samostanu i klarisama koje u njemu borave. U pitanju je najprije bio prihod od carina ribarnice koju je do tada držala i ubirala kotorska komuna. Osim tog prihoda, samostanu i klarisama ustupljen je novčani prihod na godišnjem nivou u iznosu od dvije stotine perpera. Polovina tog prihoda dolazila je od klanice (mesnice), a druga polovina od prihoda trošarine na vino. O davanju pomenutog novčanog iznosa bili su dužni da se staraju carinici ili gabelari, odnosno lica koja su u zakup držala pomenute prihode (Arhiv HAZU, II. b 21: 166-167).¹⁰

Komunalni prihodi koji su u darovnici dodijeljeni samostanu Sv. Klare poznati su iz kotorskog Statuta štampanog 1616. godine. U nedatiranoj statutarnoj odredbi koja je vjerovatno normirana početkom XIV vijeka govori se o izboru trojice justicijara – komunalnih činovnika koji su imali zadatak da brinu o svemu što podliježe plaćanju trošarine i globe, uključujući tu i klanicu i ribarnicu [*Statuta civitatis Cathari* 1616: 8-9 (Cap. XII); Sindik 1950: 99]. Kada je riječ o prihodima od carine ribarnice, njen konkretan iznos ustupljen klarisama u toj ispravi se ne navodi. U docnijim izvorima, o kojima će biti riječi u nastavku, navodi se njen iznos, koji nije bio konstantan. Prihodi kotorske komune od klanice navedeni su u nedatiranoj odredbi Statuta gdje je detaljno izloženo koliko se plaćalo zakupniku carine za stoku koja se klala. Pri tome se pravila razlika između domaće i javne potrošnje, za ličnu upotrebu nije se plaćala carina [*Statuta civitatis Cathari* 1616: 176-177 (Cap. CCCXX); Sindik 1950:

---

¹⁰ Tekst ove isprave donosi se kao APPENDIX ovog rada. U prilogu se donosi i snimak dokumenta (Sl. br. 1, 2, 3). O ovom rukopisnom zborniku vidjeti: Kukuljević Sakcinski (1857: 341), Bubalo (2015: 27-28).

69]. Trošarina od vina (*gabella*), koja se pominje u ispravi kao dio sredstava ustupljenih klarisama, odnosila se na prihod od prodaje vina, u, za to, propisanim posebnim mjestima, krčmama (*taberna*) [*Statuta civitatis Cathari* 1616: 22 (Cap. XXXVIII), 188 (Cap. CCCXLVII); Sindik 1950: 73].¹¹ Kada je riječ o ustupljenim prihodima od carine ribarnice, carine mesnice i trošarine na vino, uzevši u obzir statutarne norme koje se odnose na ove prihode komune, možemo reći da se nije radilo o iznosima koji su mogli naročito oslabiti finansije komune.

U slučaju da se opatici i redovnicama ne daje novčani iznos koji je propisan, osobe koje su bile zadužene za to plaćanje bile su obavezne da od svoje imovine daju navedeni novčani iznos. Ispravu o ovom činu, u prisustvu gradskih sudija i trojice auditora, sastavio je gradski notar *Phyllippus quondam Gentilici de Auximo*. Ovaj gradski notar navodi da je pomenutom činu bio prisutan na način što je od komunalnih organa imao nalog, ovlaštenje i dopuštenje da to učini, dok je od opatice i njenih sestara bio zamoljen. Nakon ovog teksta isprave iz oktobra 1365. godine nalazi se zabilješka da je njen prepis 17. septembra 1447. godine, za potrebe mletačke vlade, gradskog kneza i kapetana Kotora, načinio *Johannes Quondam Silvestri de Luxia*, notar i kancelar kotorske komune (Arhiv HAZU, II. b 21: 167-168).

Neke ličnosti koje se pominju u ispravi poznate su iz drugih istorijskih izvora. *Petrus Baduario miles comes civitatis Catharensis* jeste osoba koja je uzimala značajno učešće u društveno-političkom životu dalmatinsko-zetskog područja tokom šeste i sedme decenije XIV vijeka. Tako u zadarskim izvorima iz 1355. i 1356. godine stoji da su one donesene u vrijeme *Petri Baduario, militis, honorabilis comitis et capitanei Jadre* [Smičiklas 1914: 287, 288 (№ 216), 325, 326 (№ 244), 335, 336 (№ 252), 346-348 (№ 261), 349-351 (№ 263)]. *Dominus Petrus Baduario miles* nalazi se među ličnostima, mletačkim podanicima, koje su navedene kao prisutne u ispravi koju je izdao mletački dužd Ioannes Delfino o proglašenju Zadarskog mira od 18. februara 1358. (25. februara 1358.) godine, kao i u onoj istog dužda o uključivanju mletačkih saveznika u isti mirovni ugovor (25. februara 1358.) godine [Brković 2009: 100-104 (№ VII), 104-105 (№ VIII)]. Titulu viteza (*miles*), koja se navodi uz njegovo ime, vjerovatno je dobio od mletačkog dužda, koji je na taj način za sebe vezivao pripadnike zadarskog plemstva.¹² Ova osoba uzela je učešća u dešavanjima koja su se u Kotoru odigrala sredinom sedme decenije XIV vijeka. Poznato je da su početkom

¹¹ Nekoliko godina prije ustupanja ovih prihoda klarisama kotorska opština je prekinula praksu davanja u zakup carine i trošarine, preuzevši u svoje ruke sve dažbine, osim trošarine na vino [*Statuta civitatis Cathari* 1616: 244-246 (Cap. CCCCXXVII); Sindik 1950: 69].

¹² Praksu dodjeljivanja viteške titule (*miles regius*) pripadnicima zadarskog plemstva sredinom XIV vijeka sprovodio je ugarski kralj Ludvig I Anžujski (Grbavac 2008).

1367. godine Dubrovčani naoružanim brodom izvlačili ovu osobu iz Kotora, u trenutku kada je ovaj grad bio pod opsadom.¹³ Njegovo prisustvo u Kotoru 1365. godine, u svojstvu gradskog kneza, dodatno osvjetljava dosadašnja saznanja o prilikama u kotorskoj komuni i nastojanjima Dubrovčana da učvrste svoju uticaj u Kotoru nakon prihvatanja vrhovne ugarske vlasti, u vrijeme kada je kotorska komuna bila ugrožena od Balšića.

Darivanje nekadašnjeg benediktinskog samostana klarisama i sastavljanje isprave o tom činu izvršeno je u prisustvu predstavnika kotorske komune. Tom činu prisustvovali su kotorske zaklete sudije Miho Mekša, Trifun Miha Buće i Brasa Abrea, pripadnici istaknutih kotorskih vlasteoskih porodica. Da sve bude zabilježeno u skladu sa važećim normama brinuli su auditori Petar Glavati, Miho Bolica i Tripo Petra Buće.¹⁴ Kotorski notari koji se pominju u ispravi, kako onaj koji ju je sastavio (*Phyllippus quondam Gentilici de Auximo*) tako i onaj koji je sredinom XV vijeka napravio njen prepis (*Johannes Quondam Silvestri de Luxia*) poznati su iz drugih izvora (Fejić 1980: 39, 45-51).

SUDBINA NAVEDENIH PRIHODA SAMOSTANA SV. KLARE (XV. VIJEK)

Iako nevelikog iznosa, prihodi koji su dodijeljeni klarisama 1365. godine svakako su predstavljali značajnu stavku među sredstvima kojima su one mogle raspolagati, pošto se radilo o redovnim godišnjim prihodima. Ženski samostani nijesu mogli imati prihode od služenja misa za duše umrlih. Oni su egzistirali od miraza koje su redovnice donosile prilikom stupanja u samostan, zatim milostinje i zavještanja, a ponekad i davanjem novca pod kamatu (Blehova Čelebić 2006: 112).¹⁵

Arhivska građa iz XV vijeka nudi neke podatke koji su se ticali uživanja prihoda dodijeljenih 1365. godine samostanu Sv. Klare. Tako u dokumentu iz 1443. godine stoji da su te godine klarise *datium pescariae* ustupile Nicoli Tolo za iznos od 150 perpera na tri godine (Blehova Čelebić 2006: 113). Značajni podaci o sudbini prihoda redovnica samostana Sv. Klare tokom prve polovine XV vijeka, dodijeljenih 1365. godine, mogu se naći u dukalu koji je mletački dužd Franciscus Foscaro izdao 15.

¹³ O političkim prilikama ovog perioda koje su se ticale Kotora: Dabinović (1958: 45-54), *Istorija Crne Gore* (1970: 3-26).

¹⁴ O vlasteoskim porodicama iz kojih su poticali ovi Kotorani vidjeti Martinović (2017).

¹⁵ Da su i klarise tokom prve polovine XV vijeka sticale prihode i imovinu zavještanjima, poklonima i davanjem novca na interes govore izvori iz tog perioda (Blehova Čelebić 2002: 262, 264; Blehova Čelebić 2006: 112, 113.).

oktobra 1447. godine, a čiji je jedan prepis zabilježen u istom rukopisnom zborniku Arhiva HAZU. Analizu te isprave započemo navodom da su opatica i monahinje ovog samostana uputile pismo mletačkom duždu u kojem je stajalo da su od ustanovljenja manastira prihodi klarisa bili dvije stotine perpera, i to od dvaju carina, odnosno gabela. Osim ovog, kako se dalje u duku navodi, klarise su imale godišnji prihod od deset dukata od carine ribarnice. U tom duku zatim je stajala konstatacija mletačkog dužda da su mletačke vlasti, kada su preuzele vlasti nad Kotorom, posebnim dukulom priznale klarisama njihove prihode. U tekstu dukala iz 1447. godine koji slijedi iznosi se da su kotorski komunalni organi nekada djelimično, nekada u potpunosti, poštovala pravo sestrinstva Sv. Klare na pomenute prihode. U tom trenutku ophođenje komunalnih vlasti prema sestrinstvu obilježile su i neke mjere koje su ugrožavale njihove pomenute prihode. Osim ugrožavanja prihoda, iz daljeg teksta dukala vidi se da su se klarise mletačkom duždu žalile i po pitanju prokuratora. One su bile nezadovoljne izborom prokuratora, koji su izabrani bez njihove saglasnosti i suprotno njihovoj volji. Mletački dužd predočava kotorskim vlastima da klarise imaju pravo da i dalje uživaju pomenute prihode od dvije stotine perpera, kao i one od carine ribarnice, i da same biraju prokurate, kako su to oduvijek činile. Za istinitost svih ovih navedenih tvrdnji i zahtjeva klarisa mletačke vlasti su dobile potvrdu kotorske komune. U tekstu dukala koji slijedi, a koji predstavlja njegov završni dio, nalazi se naredba mletačkog dužda kotorskim organima da su obavezni klarisama omogućiti navedene prihode, kako je to bilo navedeno u njihovim duka-lima, kao i da poštuju njihovo pravo da same biraju prokurate svog samostana, bez prava da ih u tome sprečavaju. Ispravu koja je sadržala ovu naredbu kotorske vlasti bile su dužne da unesu u poseban registar koji je sadržao naredbe mletačkih vlasti, kao i da se, ovjerena potpisom i pečatom, ona preda opatici i redovnicama.¹⁶ Jasno je da je prepis isprave od 10. oktobra 1365. godine, sačinjen 18. septembra 1447. godine od strane Johanesa de Luxia, učinjen upravo za potrebe rješavanja navedenog problema pred mletačkim vlastima.

---

¹⁶ Arhiv HAZU II b 21, 168, 169. Isprava ima sljedeći naslov: *Copia privilegii Ducalis verificantis antescriptas Monasterii datas Monialibus s. Clarae*. Na margini prepisa ove isprave nalazi se zabilješka: *Confirmatio Monialium ypperperorum 200. atque doanae Pescariae: ut possint ad libitum eligere Procuratorem rerum suprascriptarum*. Prepis ove isprave nalazi se i u rukopisnom zborniku koji se nalazio u Zemaljskom arhivu u Sarajevu. U tom prepisu ispušten je uvod koji sadrži formalni dio, kao i riječ *decem* kada se u duka-tima navodi iznos prihoda koju su od carine ribarnice imale opatica i njene sestre, dok je preostali dio teksta isprave identičan onom u rukopisu koji se čuva u zborniku Arhiva HAZU [Čremošnik 1923: 158 (№ XXXI); Živković 2009: 101, 102]. O okolnostima prihvatanja mletačke vlasti od strane Kotorana vidjeti: Matijević-Sokol (1982), Butorac (1999).

Kako se može vidjeti, duka iz oktobra 1447. godine iznosi istorijat odnosa, kako kotorskih komunalnih organa tako i mletačkih vlasti, prema prihodima redovnica Sv. Klare, dodijeljenim 1365. godine prilikom predaje obnovljenog benediktinskog samostana. Prilikom njegove analize treba kazati da se u njemu navode prihodi koji su dodijeljeni klarisama 1365. godine, carina od ribarnice i prihodi od klanice i carine na vino. Za razliku od isprave iz 1365. godine, u njoj se precizno navodi koliki je bio prihod od ribarnice, deset dukata. Iznos koje su one dobijale od klanice i trošarine na vino bio je identičan onom koji je ustanovljen 1365. godine. U pomenutom duku mogu se prepoznati još neke norme koje su se ticale položaja ovog samostana i prava redovnica Sv. Klare, a koje se ne pominju u ispravi iz 1365. godine. Radi se, najprije, o pravu sestrinstva Sv. Klare da same biraju prokuratora svoga samostana. U aktu od 10. oktobra 1365. godine nema pomena o izboru prokuratora ovog samostana. Pravo redovnica da samostalno biraju prokurate kotorske vlasti ponekad su kršile što je bio i jedan od povoda da se sestrinstvo obrati mletačkim vlastima.¹⁷ Za razliku od statutarne odredbe sa početka XIV vijeka, o kojoj je bilo riječi, a kojom je bilo propisano da komunalne vlasti biraju prokurate kotorskim samostanima, uključujući i onaj posvećen Sv. Klari, opatica i sestrinstvo tog reda docnije su uspjele da se izbore da same biraju prokuratora.¹⁸

Iz raspoložive građe koja potiče iz druge polovine XV vijeka vidi se da je u međuvremenu došlo do nekih promjena kada se radilo o prihodu od carine ribarnice koji je pripadao sestrinstvu Sv. Klare. U dokumentu sa samog kraja tog vijeka (25. april 1499. god.) nalazi se svjedočanstvo o problemima koje su kotorski ribari imali zbog plaćanja te dažbine sestrinstvu Sv. Klare. Ribari su se žalili mletačkim vlastima zbog plaćanja te dažbine, uprkos tome što su odlukom toga bili oslobođeni. Ta norma o oslobođenju od plaćanja pomenute dažbine ukinuta je 1490. godine, te su ribari morali da je plaćaju, kao što su je plaćali prethodnih 40 godina.¹⁹

---

¹⁷ Pitanje upravljanja crkvenom imovinom i prokuratora bilo je predmet naročite pažnje kotorskih organa. O tome vidjeti: Sindik (1950: 143, 144), Bogojević Gluščević (1992: 129-163), Blehova Čelebić (2006: 188-199).

¹⁸ U sačuvanim izvorima prve polovine XV. vijeka navode se imena nekih prokuratora samostana Sv. Klare u Kotoru (Živković 2009: 101).

¹⁹ *II b 21*, 253; Blehova Čelebić (2006: 113).

APPENDIX

154. *Copia privilegii dotis monialium monasterii Sanctae Clarae de Catharo 1365*²⁰

In dei nomine. Amen. Anno domini millesimo trecentesimo sexagesimo quinto. Indictione tertio. Die decimo Octobris. Petrus Baduario miles comes civitatis Catharensis, iudices, consilarii, et communitas civitatis praedictae ad sonum campanae omnes unanimiter et concorditer more solito congregati universis et singulis ad quorum notitiam presens publicum instrumentum pervenerit praesentibus et futuris salutem in eo, qui est omnium uera salus. Divinae Maiestatis incitatione perquam feliciter nostrum regimus civitatem ac uelo religionis quod singulariter Sanctae Clarae habemus, ipsiusque Ordinis Sorores piis oculis prospicientes de bonis nostris adeo collantes misericorditer largimur eisdem per quae supradictae sorores in Sancta Religione manentes uberius parum debitum reddere valeant omnium creatori mereri credimus apud eum, qui suis fidelibus affluenter dona sua impendit. [Cum igitur nos et nostra Communitas cum subventionem fidelium in nostra praefata civitate aedificaverimus, et fecerimus monasterium Sanctae Clarae eiusdem Ordinis, prout nobis apostolica auctoritate per litteras sanctissimi in Christo patris et domini domini Urbani divina providentia Papae quinti est concessum. In quo Monasterio prima abbatisa Venerabilis et religiosa domina Clara de Foro iulio auctoritate praedicta extitit constituta. Ideoque nos ipsi monasterio, abbatisse, et sororibus presentibus (166) et futuris in dicto monasterio residentibus cupientes digne et rationabiliter de opportunis remediis subvenire et de necessariis providere.] Et ut pro bono statu, et conservando dictae nostrae civitatis et nostrorum salute effundere debeant pias preces. Ad Dei laudem et dicti Ordinis reverentiam et praescriptae nostrae urbis honorem dictum monasterium Sanctae Clarae de Cattaro perpetualiter dotamus ipsisque abbatissae et sororibus dicti ordinis in eodem monasterio residentibus in perpetuum concedimus et nomine dotis damus perpetuo habendum, tenendum et possidendum pacifice piscariae duannam nostri communis prout hactenus nostra communitas solita est colligere et habere. Et insuper yperperos ducentos Slauonicos qui ad praesens in Cataro fient medietatem de duana camardae sive beccariae et

²⁰ Dio teksta ove isprave koji daju pisci crkvene istorije Ilirika glasi: *Cum igitur nos Iudices, Cosilium et Communitas ex subventionem fidelium in nostra civitate aedificaverimus, et fecerimus Monasterium S. Clarae eiusdem Ordinis, prout nobis Apostolica auctoritate per litteras Sanctissimi in Christo Patris et Domini Domini Urbani divina providentia Papae V. est concessum; in quo Monasterio prima Abbatisa Venerabilis et religiosa Domina Clara de Foro Julio auctoritate praedicta extitit constituta; ideoque nos ipsi Monasterio, Abbatisse, et Sororibus presentibus et futuris in dicto Monasterio residentibus cupientes digne et rationabiliter de opportunis remediis subvenire et de necessariis providere* (Farlati, Coleti 1800: 451.). U prepisu teksta isprave koji donosimo taj dio označen je uglastim zagradama [ ].

reliquam medietatem de gabella vini nostri communis annuatim in perpetuum eidem monasterio per duanarios vel gabellarios dicti communis praesentes vel futuros seu per alios qui pro tempore dictas duanas seu gabellas quovis modo habebant seu tenebant aut recoligent dandos et solvendo, et assignandos abbatissae et sororibus dicti monasterii vel eorum procuratori perpetualiter in fine cuiuslibet mensis solutionem pro rata statim absque alicuius scientia, vel mandato seu alio termino vel inducio de caetero ipsis vel alicui earum faciendis. Si quis vero contrafecerit non soluendo, dando, seu assignando dictos ypperperos annuatim in perpetuum eidem monasterio in fine cuiuslibet mensis pro rata, ut dictum est de proprio eorum teneant et debeant dare, et solvere praedicti monasterio, abbatissae et sororibus, vel earum procuratori absque aliqua contradictione, termino excusatione, vel requisitione aut licentia modo aliquo faciendis vel obtinendis pro praemissis vel aliquo praemissorum. Volentes omnia et singula obtinere perpetuam firmitatem. Ad cuius rei perpetuam memoriam praesens nostrae concessionis, et dotis publicum instrumentum per Phyllippum nostrum iuratum notarium infrascriptum scribi mandavimus, et in publicam formam rederi.

Actum Cathari in Platea Sancti Triphonis in pleno Arengo ad sonum campanae ut moris est congregato praesentibus nobiles et sapientibus viris dominis Miche Mexe, Triphon Miho Bucchie, et Brase Abrahae iuratis iudicibus civitatis Cathari antedictis ac Petro Glavati, Micho Bolica, ac Triphone Petri Bucchiae auditoribus dictae civitatis necnon etiam aliis pluribus fide dignatis testibus ad praedicta vocatis et rogatis.

Ego Phyllippus quondam Gentilici de Auximo imperiali auctoritate notarius et nunc communitatis Cathari iuratus notarius praesentis omnibus et singulis suprascriptis (167).

Dum sic agerentur et fierent praesens interfui, et ea mandato auctoritate et licentia praedictorum dominorum comitis, iudicum generalis consilii ac totius communis Cathari, ac rogatus pro parte supra nominatae domine abbatissae, ac suarum sororum scripsi et in hanc formam publicam redegii ac signo meo solito, et nomine roboravi in testimonium praemissorum.

Ego Iohannes quondam Silvestri de Luxia de Venetiis publicus imperialis et ducatus Venetis auctoritate notarius, et notarius et cancelarius communis Cathari praedictum pariter legisem ut iacet de verbo in verbum fideliter registraui ex autentico de mandato magnifici et seniori domini Iohannis Leono pro nostro illustrissimo ducali dominio Venetae honorandi comitis et capitanei civitatis Cathari. Die Venetiis XVIII Septembris MCCCCXLVII, indictione xii. (168)

(Republika Hrvatska, Arhiv HAZU u Zagrebu, Zbirka hrvatsko-latiničnih rukopisa i kodeksa: *II b 21, Catharensium miscellaneorum liber continens: informationes varias procuratorum generalium Dalmatiae et Albaniae nec non copias, regesta et excerpta antiquissimorum privilegiorum, statutorum, protocollorum etc communitatis Cathari et ecclesiarum atque monasteriorum Catharensis civitatis ab anno 809 usque ad a. 1715, 166-168.*)

BIBLIOGRAFIJA

Izvori:

a) neobjavljeni:

1. Arhiv HAZU, *I. d 54.*, Zbirka starih hrvatsko-latiničnih rukopisa i kodeksa, *Memorie sulle Bocche di Cattaro concernenti il Culto*, sv. I.
2. Arhiv HAZU, *II. b 21*, Zbirka starih hrvatsko-latiničnih rukopisa i kodeksa, *Catharensium Miscellaneorum Liber continens: Informationes varias Procuratorum generalium Dalmatiae et Albaniae nec non copias, regesta et excerpta antiquissimorum privilegiorum, statutorum, protocollorum etc communitatis Cathari et ecclesiarum atque monasteriorum Catharensis civitatis ab anno 809 usque ad a. 1715.*

b) objavljeni:

1. *Annales* (1733), *Minorum seu trium Ordinum a S. Francisco institutorum*, vol. VIII, Rome
2. Brković, Milko (2009), "Isprave o Zadarskom miru", *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 51, 69-107.
3. Čremošnik, Gregor (1923), "Kotorski dukali i druge listine", *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, XXXIII, XXXIV, 1-4 (1922-1923), 115-196.
4. Eubel, Karl (1902), *Bullarium Franciscanum: Benedicti XII, Clementis VI, Innocentii VI, Urbani V, Gregorii XI documenta*, VI, Collegium S. Bonaventurae ad Claras Aquas
5. Fabianich, Donato (1863), *Storia dei Frati minori dai primordi della loro istituzione in Dalmazia e Bosina I*, Zara
6. Farlati, Daniele, Jacobo Coleti (1800), *Illyricum sacrum VI*, Venetiis

7. Farlati, Daniele, Jacobo Coleti (1817), *Illyricum sacrum VII*, Venetiis
8. Mayer, Antun (1950), *Monumenta Catharensia I*, Zagreb
9. Mayer, Antun (1980), *Monumenta Catharensia II*, Zagreb
10. *Monumenta Montenegrina VI* (2001), *Episkopi Kotoru i episkopija i mitropolija Risan*, Vojislav Nikčević (ur.), Istorijski institut Crne Gore, Podgorica
11. Smičiklas, Tadija (1914), *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Slavoniae et Dalmatiae XII*, Zagreb
12. Smičiklas, Tadija (1915), *Codex diplomaticus Regni Croatiae Dalmatiae et Slavoniae, XIII*, Zagreb
13. *Statuta* (1616), *Statuta civitatis Cathari*, apud Robert Meyetum, Venetiis

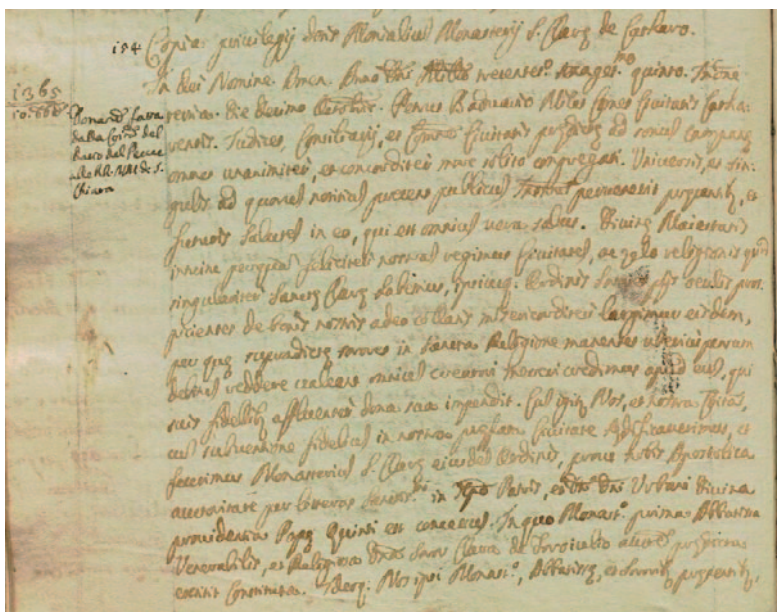
LITERATURA:

1. Bartoli, Marko (2009), *Klara Asiška*, Laudato, Zagreb
2. Blehova Čelebić, Lenka (2002), *Žene srednjovjekovnog Kotoru*, CID, Podgorica
3. Blehova Čelebić, Lenka (2006), *Hrišćanstvo u Boki 1200-1500*, Pobjeda - Narodni muzej Crne Gore - Istorijski institut Crne Gore, Podgorica
4. Bogojević Gluščević, Nevenka (1992), *Svojinski odnosi u Kotoru u XIV vijeku*, Univerzitetska riječ, Nikšić
5. Bubalo, Đorđe (2015), "Nekoliko dokumenata o zetskom vojvodi Stefanici Crnojeviću", *Istorijski zapisi*, LXXXVIII, sv. 1-2, 27-45.
6. Butorac, Pavao (1928), "Opatija sv. Jurja kod Perasta", *Bogoslovska smotra*, Vol. 16, No. 2, 163-194.
7. Butorac, Pavao (1999), *Kotor za samovlade, 1355-1420.*, NIP Gospa od Škrpjela, Perast
8. Dabinović, Antun (1958), "Politički položaj Kotoru poslije Zadarskog mira (1359-1381)", *Godišnjak Pomorskog muzeja Kotor*, VII, 45-54.
9. Fejić, Nenad (1980), "Kotorska kancelarija u srednjem veku", *Istorijski časopis*, 27, 5-62.
10. Galović, Tomislav, Marko Trogljić (2018), "Benediktinci u hrvatskoj historiografiji zadnjih 50 godina (1965-2015)", *Služba Božja*, 58, br. 4, 421-442.
11. Gogić, Miljan (2020), "Jedno darovanje Franjevaca u Kotoru iz sredine XIV vijeka", *Zbornik Matice srpske za istoriju*, br. 102, sv. 3-4, 21-29.
12. Grbavac, Branka (2008), "Zadarski plemići kao kraljevski vitezovi u doba Ludovika I Anžuvina", *Acta Histriae*, 16, sv. 1-2, 89-116.

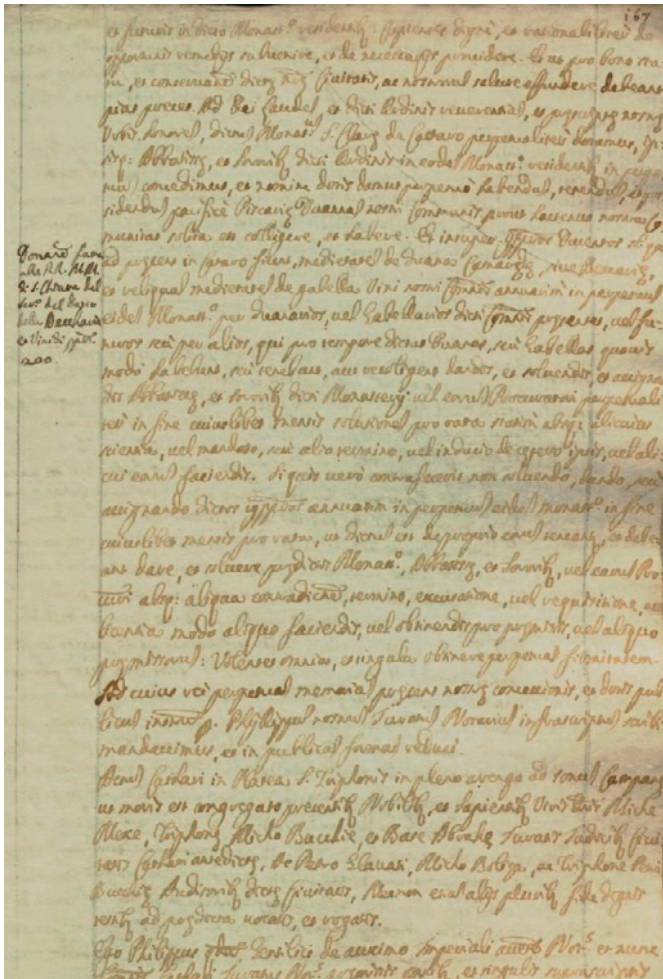
13. Gugić, Venko (1977), "Franjevci u Boki", Separat *Vjesnika provincije Sv. Jeronima za Istru i Dalmaciju*, Zadar, 95-114.
14. *Istorija Crne Gore II/1* (1970), Redakcija za istoriju Crne Gore, Titograd
15. Kukuljević Sakcinski, Ivan (1857), "Izvjestje o putovanju kroz Dalmaciju u Napulj i Rim: s osobitim obzirom na slavensku književnost, umjetnost i starine: s trimi na kamenu tiskanimi slikami / od Ivana Kukuljevića Sakcinskog", *Arkiv* 4, 305-392.
16. Lupis, Vinicije (2012), *Franjevački samostan Sv. Klare u Kotoru*, Provincijalat franjevačke provincije sv. Jeronima u Dalmaciji i Istri, Dubrovnik
17. Martinović, Jovan (2017), *Socijalno-ekonomska struktura društva u Kotoru prve polovine XIV vijeka*, Pomorski muzej Crne Gore, Kotor
18. Matijević-Sokol, Mirjana (1982), "Uspostava mletačke vlasti u Kotoru 1420. godine (na osnovu kotorskih notarskih isprava)", *Zbornik Zavoda za povijesne znanosti istraživačkog centra Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, vol. 12, 9-20.
19. McNamara, Jo Ann Kay (1998), *Sisters in Arms: Chatolic Nuns through Two Millennia*, Harvard University Press
20. Milanović, Jozo (2003), "Benediktinci u Boki kotorskoj", u: *Hrvati Boke kotorske*, *Zbornik Pomorskog muzeja Orebić, posebno izdanje*, Orebić, 291-303.
21. Mitrović, Katarina (2015), *Benediktinci na području Barske nadbiskupije i Kotorske biskupije (9. stoljeće-1571)*, Kulturni centar Nikola Đurković, Gradska biblioteka i čitaonica Kotor, Kotor
22. Mueller, Joan (2006), *The Privilege of Poverty. Clare of Assisi, Agnes of Prague, and the Struggle for a Franciscan Rule for Women*, Pennsylvania State University
23. Ostojić, Ivan (1964), *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima*, sv. II., *Bendiktinci u Dalmaciji*, Tkon: Benediktinski priorat, Split
24. Sindik, Ilija, (1950), *Komunalno uređenje Kotora do početka XV veka*, Naučna knjiga, Beograd
25. Sopta, Jozo (2003), "Franjevci u Kotorskoj biskupiji", u: *Hrvati Boke kotorske*, *Zbornik Pomorskog muzeja Orebić, posebno izdanje*, Orebić, 305-322.
26. Subotić, Gojko (1958), "Kraljica Jelena Anžijska – ktitor crkvenih spomenika u Primorju", *Istorijski glasnik*, 1-2, 131-148.
27. Stjepčević, Ivo (1930), *Prevlaka*, Tisak Nadbiskupske tiskare, Zagreb
28. Stjepčević, Ivo (1934), *Lastva*, *Historijski pregled*, Bokeška štamparija, Kotor
29. Stjepčević, Ivo (1934a), *Kotorsko propelo*, Bokeška štamparija, Kotor

30. Stjepčević, Ivo (1938), *Katedrala Sv. Tripuna u Kotoru*, Štamparsko poduzeće "Novo doba", Split
31. Stjepčević, Ivo (1941), *Kotor i Grbalj*, Štamparsko poduzeće "Novo doba", Split
32. Stjepčević, Ivo (1999), *Arhivska istraživanja Boke Kotorske*, Gospa od Škrpjela, Perast
33. Tolić, Željko (2016), "Samostani klarisa u hrvatskom srednjovjekovlju", *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, vol. 71, br. 1, 119-131
34. Škunca, Stanko Josip (1999), *Franjevačka renesansa u Dalmaciji i Istri*, Franjevačka provincija Sv. Jeronima, Split
35. Živković, Valentina (2003), "Propovednički redovi u kasnosrednjovekovnom Kotoru", *Istorijski časopis*, Vol. L, 67-85.
36. Živković, Valentina (2009), "Kult Svete Klare u Kotoru (XIV-XVI vijek)", *Istorijski zapisi*, 1-2, 97-107.
36. Živković, Valentina (2010), *Religioznost i umetnost u Kotoru, XIV-XVI vek*, Balkanološki institut Srpske akademije nauka i umetnosti, Beograd

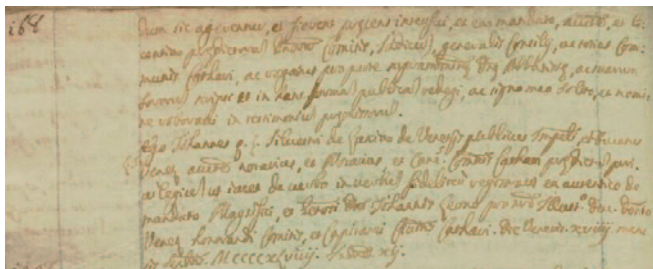
Prilozi

Sl. br. 1. Arhiv HAZU, II. b 21, 166

Sl. br. 2. Arhiv HAZU, II. b 21, 167

Sl. br. 3. Arhiv HAZU, II. b 21, 168

DOCUMENT OF OCTOBER 10TH, 1365 ON THE CESSION OF THE BENEDICTINE MONASTERY TO THE NUNS OF ST. CLARE IN KOTOR

Summary:

The first mentions of the nuns of St. Clare in Kotor date from the fourth decade of the 14th century. Their position in that commune improved in the second half of that century. In December 1364, at the request of the Kotor authorities, Pope Urban V asked the Bishop of Kotor, Dujmo II, to restore the former Benedictine monastery due to the needs of the nuns St. Clare. In the presence of the highest authorities of Kotor, on October 10th, 1365, a document on this legal action was issued. It is preserved in a transcript in the manuscript collection II b 21, held in the manuscript department of the Archives of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zagreb. The document contained the act of assigning the monastery to the Clarisses, prescribing the income which was given on that occasion to the monastery of St. Clare, as well as the appointment of Clare of Foro Julius as its first nun. Part of the transferred revenues consisted of communal revenues from fish market customs duties. The second part of the donation consisted of revenues in the amount of two hundred perpers, half of which came from the butcher's slaughterhouse, and the other half from customs revenue on wine. Customs officers or gabellers, ie persons who leased the mentioned revenues, were obliged to take care of the collection of those revenues. Revenues that the monastery of St. Clare received in October 1365 and are mentioned during the 15th century. Dukal of October 15th, 1447, says that the Venetian authorities after Kotor accepted their rule, recognized the right of the nuns of St. Clare on the said revenues. However, Kotor municipal authorities have occasionally challenged the right to collect assigned revenues, as well as the right to elect procurators themselves. That is why the nuns complained to the Venetian authorities, who ordered the Kotor authorities to allow them to enjoy the allocated income and the right to elect procurators themselves. The problem of paying the income from the fish market to the Clarisses was also present at the end of the 15th century, and Venetian authorities had to intervene.

Keywords: Franciscans; Saint Clare; monastery; Kotor; Petrus Baduario

Adresa autora

Author's address

Miljan Gogić

Istorijski institut Univerziteta Crne Gore, Podgorica

miljan.g@ucg.ac.me

